

PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA VA PEDAGOGIK MAHORAT

Ergasheva Dilnura Ilhomjon Qizi

Ergashova Gulxayyo Soatmurod Qizi

Termiz davlat pedagogika institute talabalari

Annotatsiya: Mazkur maqolada pedagogika fanida tajriba (eksperiment) to‘plash tizimining mohiyati, mazmuni va ahamiyati yoritilgan. Pedagogik tajriba o‘quv-tarbiya jarayonini takomillashtirish, yangi metod va texnologiyalarni sinovdan o‘tkazish hamda ilmiy asosda samaradorligini aniqlashga xizmat qiladi. Shuningdek, maqolada tajriba o‘tkazish bosqichlari, ma‘lumotlarni yig‘ish va tahlil qilish usullari, shuningdek, ularni amaliyotga tatbiq etish mexanizmlari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Pedagogik tajriba, tajriba tizimi, empirik tadqiqot, nazariy asos, ilmiy tahlil, metodika, o‘quv jarayoni, amaliyot, natijaviylik.

Pedagogika tajribani to‘plash tizimi — bu o‘qituvchi yoki tadqiqotchi tomonidan o‘quv-tarbiya jarayonidagi muammolarni o‘rganish, ularni hal etish yo‘llarini aniqlash, yangi yondashuvlarni tekshirishga qaratilgan ilmiy faoliyat jarayonidir.

Hazrat Alisher Navoiy aytganidek: “Loaql bir harf o‘rgatgan ustozning haqqini yuz ming ganju xazina bilan ham uzib bo‘lmaydi”. Biz ulardan umrbod qarzdormiz.

Nazariya va amaliyotning birligi printsiplari izchil ravishda “Ilg‘or pedagogik tajribani to‘plash va ommalashtirish printsiplari bilan bog‘lanib ketadi. Ushbu printsiplarning mohiyatidan kelib chiqib, “fan – amaliyotga” qoidasiga muvofiq ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

Har qanday ilmiy muammoning hal etilishi amaliyotning yaxshilanishiga qaratiladi. Shunga ko‘ra ilg‘or pedagogik tajribalarni o‘rganish o‘z-o‘zidan shunchaki shaxsiy tajribani o‘rganish bo‘lmay, bu jarayon o‘qituvchidan alohida ijodiy tajriba va ilmiy-pedagogik tayyorgarlikni talab etadi. Shu o‘rinda “ilg‘or tajriba” bilan “bunyodkorlik tajribasi”ni bir-biridan farqlash lozim. Ilg‘or tajribada o‘qituvchi yangi narsani yaratmaydi, innovatsion xarakterdagi materialni ya‘ni qo‘lga kiritilgan bor yangilikni samarali ravishda tatbiq etadi. Shu asosda ilg‘or tajribani o‘qituvchi izchil ravishda o‘rganib qo‘llay olishi, uni asta-sekin shu tajribaning sohibiga aylantiradi. Chunki bu jarayonda shaxsiy pedagogik tajriba bilan ijodiy yondashuv uyg‘unlashib ketadi.

Demak, shu tajribani qo‘llamagan va bilmagan mutaxassislar uchun bu jarayon ilg‘or pedagogik tajriba ko‘rinishida e‘tirof etiladi.

Bunyodkorlik (novatorlik) tajribasida muallif o‘zining ilmiy asoslangan ijodiy mahsulotini o‘zi amalda sinab ko‘rib, pedagogik omma hukmiga taqdimnoma ko‘rinishida tavsiya etadi. Uning innovatsion mohiyati atroflicha tahlil etiladi. Tajribasinov natijalaridagi ko‘rsatgichlar, dinamik o‘rishlar va undan kelib chiqqan kafolatli natija oddiy, kundalik jarayonda amalga oshirilayotgan tajribalar bilan qiyoslanadi. Muallif tomonidan ishlab chiqilgan tavsiyalarning samaradorligiga asosiy e‘tibor qaratiladi. Demak, har ikkala tajriba turi ham o‘zining yo‘nalishi va mazmun-mohiyatiga qarab innovatsion pedagogik tajribalar ko‘rinishida e‘tirof etiladi.

Ilg‘or pedagogik tajribalarni o‘rganishda quyidagi jihatlarga e‘tibor qaratish talab etiladi:

umumnazariy tadqiqotni pedagogik turkum fanlarning qaysi yo‘nalishlariga taalluqli ekanligi:

tarbiya nazariyasi, didaktika, ijtimoiy pedagogika va boshqalar;

alohida mavzular yo‘nalishi bo‘yicha;

tavsiyalar (yoki tavsiyalarni amalga tatbiqi bo‘yicha).

Mazmun va mohiyatidan kelib chiqib, ilg‘or pedagogik tajribalar quyidagi asosiy funksiyalarni bajarishi mumkin.

Ilmiy bilimlarni amaliy tajribalardan oldinda bo‘lishi, ya‘ni fan yangilikni yaratadi, ammo hali ta‘lim amaliyotiga to‘liq etib bormagan bo‘ladi. Pedagogik nazariya va amaliyot dialektikasi bir-birini to‘ldirib, nazariya bilan amaliyotning birligi printsipiga asoslanishi lozim.

Ilmiy bilimlarni amaldagi tajribalardan o‘zib ketishi, nazariy tadqiqotlar va nazariy muammolarni hal etishga qaratiladi.

Keltirilgan tavsiyalar asosida pedagogik kontseptsiyalar va ilg‘or tajribalarni turli sharoitda sinovdan o‘tkazish. “Ishonchli, ilmiy asoslangan”, deb topilgan tajribalarni ommaviy ravishda ta‘lim amaliyotiga tatbiq etish.

Ko‘plab maktab rahbarlari, o‘qituvchilar va o‘zining metodik tajribalariga ega bo‘lgan o‘qituvchilarni ham ilg‘or pedagogik tajribalarni o‘rganish va kasbiy pedagogik faoliyatlariga tatbiq etish masalasi bo‘yicha etarlicha tayyor deb bo‘lmaydi. Chunki aksariyat o‘qituvchilar pedagogik tadqiqot natijalari bilan tanishib borish imkoniyatiga ega emaslar. To‘g‘ri, bugungi globallashuv davriga xos axborot texnologiyasi rivoji, jumladan internet imkoniyatlari hamda masofaviy ta‘lim tobora ommaviy tus olmoqda. Ammo yuqorida ta‘kidlanganidek, pedagogik tadqiqotlar natijalari, ilmiy-amaliy tavsiyalar cheklangan doirada qolib kelmoqda. Qolaversa, pedagogik tadqiqotlar

maktab ta'limi amaliyotidagi muammolarni to'liq qamrab olish imkoniyatiga ega bo'lgan emas.

Shunday bo'lsada, innovatsion texnologiyalar tatbiqiga bo'lgan qiziqish kun sayin ortib bormoqda. Ayniqsa ilg'or pedagogik tajribalar mazmunida interfaol metodlar tatbiqini keng qamrovda qo'llanilishi ilg'or pedagogik tajribalarni ommalashtirish omiliga aylanib bormoqda.

Bundan tashqari, ta'lim yo'nalishida chop etilayotgan ilmiy va metodik nashrlardan "Ta'lim muammolari", "Xalq ta'limi", "Uzluksiz ta'lim", "Maktab va hayot" jurnallari, Xorij nashrlaridan "Pedagogika", "Innovatsii v obrazovanii", "Mir obrazovanie v mire" kabi jurnallarda, televizion ko'rsatuvlarda ilg'or innovatsion tajribalar berib borilmoqda. Joylarda tashkil topgan axborot resurs markazlarining imkoniyatlari tobora kengayib borayotgani kuzatildi.

Ilg'or innovatsion pedagogik tajribalar ko'rinishida elektron darslik, elektron qo'llanma va boshqa elektron nashrlarga talabning kuchayib borayotganligi ilm-fan taraqqiyotini yana chuqur egallash uchun yaratilayotgan qulay imkoniyatlardir. Ilg'or pedagogik tajriba ko'rinishida ommalashib kelayotgan elektron adabiyotlar va ularning tatbiqi davr talabi hisoblanadi.

Ilg'or pedagogik tajribalarni aniqlash o'qituvchining darslarini kuzatish va tahlil etish jarayonida ma'lum bo'ladi. So'ngi yillarda ochiq darslarni rejalashtirish o'qituvchi uchun shart bo'lgan me'yorga aylanib bormoqda. Shunga ko'ra har bir o'qituvchi mutaxassis sifatida, o'z sohasining malakali va bilimdon fidoyisi sifatida ilmiy asoslangan dars tahlili va uning metodikasini bilmog'i lozim. Dars tahlillari jarayonida o'qituvchi tomonidan ko'tarib chiqilgan yangiliklar, yangicha yondashuvlar, innovatsion metodlar tatbiqi va uning samaradorligiga ko'ra ta'lim mazmunidagi ijobiy o'zgarishlarga qarab ilg'or pedagogik tajriba umumlashtiriladi va ommalashtiriladi.

Ochiq darslar mobaynida eng yuqori ball olib, yuqoridagi talablar bo'yicha o'qituvchining alohida ko'rsatgichlari tahlil etiladi. (Ochiq darslar kuzatuvi va tahlili metodikasi ilova etildi).

Ilg'or pedagogik tajribalarni aniqlash va ommalashtirish o'ziga xos mahorat maktabini yaratadi. Bunda "uztoz-shogird" tizimi shakllanadi. Endi tetapoya bo'lib, maktab ostonasini hatlab o'tayotgan yosh mutaxassislarni mahorat maktabidan bahramand bo'lishi, ijtimoiy faol va malakali raqobatbardosh pedagog kadrlar tayyorlashning asosiy omili hisoblanadi.

Umumiy xulosa va tavsiyalar

Ta'lim sifati va samaradorligini oshirishga erishishning asosiy omili ilg'or pedagogik tajribalarni aniqlab, uni ommalashtirishdan iborat. Buning uchun zamonaviy

pedagogik va axborot texnologiyalarini ta'lim jarayoniga tatbiq etishda ilmiy-ijodiy yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi.

O'quvchilarni faol o'zlashtirishga yo'laydigan zamonaviy ko'rgazmali vositalardan unumli foydalanish: monitor, kodoskop asosida rebus, krassvord, rangli jadval va sxemalar, masala va mashqlar, maqol va matallar, she'r hamda topishmoqlar, geometrik figuralar, shartli belgilar, rivoyatlar, ilmiy pedagogik tavsiyalarni namoyish etish, qisqa vaqtda interfaol metodlar yordamida o'quvchini topqirlikga, fikrlashga, tadqiq etishga chorlaydigan va ilhomlantiradigan vaziyatlarni vujudga keltirish talab etiladi.

Nazorat topshiriqlarini bosqichli ravishda o'quvchilarni individual-ruhiy xususiyatlarini hisobga olgan holda berish, ularda qobiliyatlarini shakllantirishga mas'uliyat bilan qarash lozim.

Integrativ yondashuv asosida o'quvchining ilmiy dunyoqarashini boyitib borishga erishish, shu asosida yangi ma'lumotlar bankini hosil qilishga oid uzluksiz metodik xizmatni amalga oshirish bilan ta'lim samaradorligiga erishish talab etiladi.

Har bir ta'lim muassasasida o'qituvchining ijodiy qobiliyatini oshirib borishi, o'z ustida ishlash uchun tegishli shart-sharoitlar yaratish bilan birga ilg'or pedagogik tajribalarni tizimli rag'batlantirishni amalga oshirish lozim.

Mavzu yuzasidan savollar

Shaxsiy pedagogik tajriba bilan ilg'or pedagogik tajribani qiyoslab tushuntiring.

Ilg'or pedagogik tajribani o'rganish va ommalashtirishning yo'l-yo'riqlarini izohlang.

Ilg'or pedagogik tajribalarni o'rganish yuzasidan tavsiyalar ishlab chiqing.

Mustaqil ta'limga oid savollar

"Ilg'or pedagogik tajribalarni o'rganish va tatbiq etish" mavzusida texnologik xarita tuzib chiqing.

"Ilg'or pedagogik tajribalarni o'rganishda interfaol metodlarning o'rni" mavzusida referat tayyorlang.

"Innovatsion texnologiyalar: muammo va echimlar" mavzusida seminar-trening o'tkazing.

Tajriba to'plash tizimi bir necha bosqichlarda amalga oshiriladi:

1. Muammoni aniqlash – o'rganilayotgan pedagogik hodisaning dolzarbligini belgilash.
2. Tajriba metodikasini ishlab chiqish – nazariy asos, maqsad va vositalarni belgilash.
3. Amaliy tajribani o'tkazish – o'quv jarayonida yangi metod yoki texnologiyani sinovdan o'tkazish.

4. Ma'lumotlarni tahlil qilish – olingan natijalarni ilmiy jihatdan qayta ishlash va solishtirish.
5. Xulosalar chiqarish va amaliyotga joriy etish – tajribaning foydali jihatlarini o'qituvchilik amaliyotiga tatbiq etish.

Pedagogik tajriba tizimi o'qituvchilarning ilmiy-tadqiqot faoliyatini kuchaytiradi, ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi hamda o'qituvchi kasbiy mahoratini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hasanboyeva O., Xoliqberdiyev K. "Pedagogika". — Toshkent: O'zbekiston faylasuflar jamiyati, 2019.
2. Azizxo'jayev N.N. "Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat". — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2016.
3. Musurmonova O. "Pedagogik tadqiqot metodlari". — Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
4. Raxmonqulova M., Normurodov D. "Ilmiy tadqiqot asoslari". — Toshkent: Universitet, 2021.
5. Jalolov J. "Pedagogik tajriba va eksperiment metodikasi". — Toshkent: Innovatsiya, 2018.